

OVER DOOR DIEREN BESCHADIGDE SLAKKENHUIZEN

door

A.D.J. Meeuse

In het CB no. 171 (aug. 1976), pp. 555-556, wordt de vraag opgeworpen door welke oorzaak soms zoveel beschadigde huisjes (van Heliciden) worden gevonden en als verklaring de mogelijkheid van predatie door vogels geopperd.

Er zijn echter verscheidene mogelijkheden: vogels, konijnen (!), egels en wellicht andere insecteneters (grotere spitsmuizensoorten), en indirecte beschadiging of schelpverzwakking na afsterven van door insecten aangevreten of beparasiteerde exemplaren. Malacologen slaan meestal niet zozeer acht op kapotte slakkenhuizen, daar deze voor de collectie niet bepaald deugdelijk zijn, echter enigszins ten onrechte. Door de beschadigingen kan men namelijk een en ander begrijpen van de oecologie van slakken (dus over hun vijanden en belagers) en anderzijds een indruk krijgen van de betekenis van huisjesslakken in hun levensgemeenschap (als voedselbron). Tevens leert men dan iets over de directe relatie van een slakkensoort met een bepaalde predator, hetgeen weer enig inzicht verstrekt in o.a. de regulatie van de populatiedichtheid en, bij variabele soorten zoals Cepaea hortensis en C. nemoralis, in het optreden van populaties waarin bepaalde grondkleuren en bandpatronen van de schelp overheersen of juist weinig vertegenwoordigd zijn. (Hierover bestaat een vrij omvangrijke literatuur.)

In onze streken treedt inderdaad predatie op door vogels. In verreweg de meeste gevallen is aan de situering en aan de beschadiging te zien dat de huisjes door vogels aangepikt zijn. Lijsters (de voornaamste, zo niet enige, vogelpredatoren van landslakken in W.-Europa) brengen de in hun jachtgebied opgepikte slakken naar een bepaalde plaats waar een harde ondergrond aanwezig is: een steen, stoeprand, afgezaagde boomstronk, enz. (om de schelp goed te kunnen stukpikken). Daar vindt men dan een opeenhoping van de schelpresten als een zg. lijstersmidse. Over deze lijstersmidses zijn diverse populaire mededelingen gedaan, ik meen o.a. in het tijdschrift "De Levende Natuur". Oecologen hebben hierdoor een hulpmiddel om de mate van predatie te beoordelen, en, bij Cepaea-soorten e.d., ook de bovengenoemde selectie van bepaalde kleur- en bandvormen, waardoor de verhoudingen waarin deze morfen in de kapotte huisjes van de "smidse" voorkomen in het algemeen sterk afwijken van die welke in de levende populatie voorkomen; men krijgt dan bv. een indruk van de effectiviteit van schutkleuren en schutpatronen in bepaalde situaties en van de selectiedruk van predatoren op de populatie. Men kan met een geoefend oog meestal aan de huisjes zien dat zij door lijsters aangepikt zijn.

Anders is de beschadiging door konijnen. Indien de lezer dit knaagdier steeds voor een zuivere vegetariër heeft gehouden, dan dient dit om hem uit de droom te helpen. Een zegsman vertelde mij dat hij experimenten had gedaan met tamme konijnen, die de schelp van een Cepaea, Arianta arbustorum, of Helix aspersa op happen, doorbijten en dan snel het dier uit de schelp zuigen, waarna het huisje bijna direct weer wordt uitgespuwd en op de bodem van het hok terecht komt. De éne "hap" met de scherpe snijtanden geeft een ander beschadigingsbeeld te zien dan dat optredende bij de, door herhaalde snavelbewegingen, kapotgemaakte schelpen uit lijstersmidses. Schelpen met "konijnenbeten" kan men

het beste zoeken in de duinen nabij konijnholen (de in het CB genoemde kapotte huisjes werden in de duinen aangetroffen). Overigens acht ik het raadzaam dat het experiment met tamme dieren herhaald wordt. Konijnhouders-malacologen, de daad is aan U - het mes snijdt dan aan twee kanten, want u kunt lastige slakken in uw tuin op nuttige wijze opruimen en besteden voor een eiwit- en vitaminerijke aanvulling van het menu van uw toekomstige Kerst-diner.

Beschadiging door egels e.d. is niet in de literatuur beschreven, maar men zou er op kunnen letten en in dierentuinen - de egel is immers een beschermde diersoort - enkele experimenten kunnen uitvoeren. Huisjesslakken worden **voorts** belaagd door bepaalde soorten van glimwormen, die de dieren aanvreten, maar vleesresten achterlaten.

Verder heeft waarschijnlijk iedere Nederlandse malacoloog wel eens grotere hoeveelheden Heliciden verzameld en de levende dieren enige tijd in een doos bewaard (anders probeer men het eens). Dikwijls gaan dan enkele exemplaren erg vies rieken, die bij nader onderzoek beparasiteerd blijken te zijn door de maden van een vlieg. De pupae ziet men later als bruine graankorreltjes in de mondopening zitten. Ook in het veld komt men zulke stinkers wel tegen, daar de stervende slakken geen pogingen doen om zich goed te verbergen en veelal open en bloot worden aangetroffen.

De rottende vleesresten in door glimwormen half opgegeten of door vliegenmaden beparasiteerde exemplaren kunnen de schelp van binnen aantasten door oplossen van de kalk, daar zich blijkbaar zuren vormen. Bovendien ontstaan rottingsgassen. De verzwakking van de schelp treedt meestal in de topwindingen op (omdat de vleesresten meestal aldaar blijven zitten) en daaruit vloeit dan weer gemakkelijk beschadiging voort doordat er eenvoudig gaten in de schelp vallen, o.a. door de inwendige overdruk van de gassen, maar eventueel ook door uitwendige invloeden. Ook dit beschadigingsbeeld is vrij typisch (ook stank; vleesresten!).

Hopelijk draagt mijn betoog ertoe bij om de lezer te doen beseffen dat er meer aan beschadiging van slakkenhuizen vastzit "than meets the eye" en dat het hier verschillende oecobiologische aspecten van de slakken in hun levensomgeving of niche betreft, die interessant genoeg zijn om daar ook als malacoloog enige aandacht aan te besteden.